

Paisatge i Territori

2015/2016

Codi: 100736

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OB	3	1

Professor de contacte

Nom: Oriol Olesti Vila

Correu electrònic: Oriol.Olesti@uab.cat

Equip docent

Ermengol Gassiot Ballbé

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Prerequisits

No hi ha prerequisits especials, més enllà d'haver cursat les assignatures de primer i segon del Grau d'Arqueologia, imprescindibles per comprendre la projecció territorial i social d'aquests coneixements.

Objectius

Aquesta assignatura analitzarà la projecció sobre el territori dels diversos fets culturals i processos històrics desenvolupats a l'àrea del Mediterrani durant la Prehistòria i l'Antiguitat. El paisatge, entès com el resultat del procés històric de transformació del territori i els seus recursos per part de les diverses comunitats humanes, serà l'objecte d'estudi principal, en especial la seva vessant de paisatge social, és a dir, la seva vessant més històrica.

Objectius

En acabar el curs l'alumne ha de demostrar

1. Haver assolit els continguts expressats en el temari i identificar qualsevol dels seus punts en el context que li correspon.
2. Ser capaç d'analitzar, processar i interpretar qualsevol mena de material addicional (textos, mapes, fotos aèrees, taules, gràfics) d'acord amb els continguts del temari i situar-lo en el marc corresponent.
3. Demostrar haver fet unes lectures mínimes exigides (llibres i/o capítols especialment indicats i/o articles recomanats).
4. Saber identificar i distingir les diverses formes d'ocupació i explotació del territori desenvolupades per les diverses societats prehistòriques i històriques treballades en el temari.
5. Haver assolit un coneixement integral i global de la matèria mitjançant l'articulació i la relació existent entre els diferents punts en què es divideix el temari.

Competències

- Fer i dirigir treballs propis de l'arqueologia de camp: excavació i prospecció.
- Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.
- Utilitzar els principals mètodes, tècniques i instruments d'anàlisi en arqueologia.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar les tècniques i els instruments d'anàlisi adequats als casos d'estudi.
2. Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi a la resolució de problemes relatius al camp d'estudi propi.
3. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa.
4. Combinar recursos tècnics procedents de disciplines afins.
5. Dominar les tècniques i els recursos instrumentals propis de l'anàlisi de laboratori arqueològic.
6. Dominar les tècniques i els recursos instrumentals propis de l'excavació i la prospecció arqueològiques.
7. Establir protocols de recerca per a projectes de recerca originals.
8. Interpretar els resultats procedents de l'arqueologia de camp inserint-los en el context històric.
9. Realitzar documents gràfics convencionals: planimetria, topografia, cartografia, dibuix il·lustratiu.
10. Reconèixer i posar en pràctica les habilitats per treballar en equip següents: compromís amb l'equip, hàbit de col·laboració, capacitat per incorporar-se a la resolució de problemes.
11. Reconèixer la importància de controlar la qualitat dels resultats del treball i de la seva presentació.
12. Reflexionar sobre el treball propi i el de l'entorn immediat amb intenció de millorar-los de manera continuada.
13. Utilitzar tant eines informàtiques bàsiques (per exemple, processadors de textos o bases de dades) com programes especialitzats necessaris en la pràctica professional.

Continguts

BLOC I. INTRODUCCIÓ A ALGUNES NOCIONS TEÒRIQUES. (Docència compartida Oriol Olesti i Ermengol Gassiot)

1. **La noció d'espai en les ciències socials.**
2. **Categories i propostes d'anàlisi de l'espai en arqueologia.**
  1. L'anàlisi de les àrees de captació.
  2. Patrons i sistemes d'assentament.
3. Pautes de mobilitat.

3. Els paisatges Antics. Geografia i Racionalitats antigues.

BLOC II. PAISATGES ANTICS.

1. **Els paisatges de L' Edat del Ferro. El món ibèric.**
2. **Els paisatges de la Grècia Antiga. Documentació Literària i epigràfica.**
3. **Els paisatges Grècia Antiga. Exemples.**

4. Roma Antiga. Documentació. Agrimensors. Epigrafia. "Delimitar el territori".

5. Roma Antiga. La gènesi d'un model. Tipus d'Ager. "Inventariar el territori".

6. Roma. La centuriació. El model ideal.

7. Roma. Explotar els recursos: l'Agricultura. *Villae* i paisatge rural.

8. Roma. Explotar els recursos: regadius i gestió de l'aigua.

9. Roma. Explotar els recursos: la Mineria.

10. Roma. El control estratègic del territori. Vies i fortificacions.

11. El Paisatge al final del món antic. Control territorial.

12. El paisatge al final del món antic. Explotar els recursos.

BLOC III. ANÀLISI I INTERPRETACIÓ D'UN CAS PRÀCTIC.

4. Arqueologia, espai i territori a la Vallferrera.

1. Introducció a la recerca arqueològica a la Vallferrera
2. Arqueologia de les primeres produccions de ferro: introducció

5. La reconstrucció de l'espai en el passat.

1. El paleoclima.
2. La paleovegetació.

6. Els Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG): principis de funcionament.

7. Construcció de bases de dades en arqueologia.

1. Bases de dades semàntiques
2. Bases de dades espacials

8. Preparació de mapes

1. Cerca i descàrrega de bases cartogràfiques
2. Elaboració de mapes temàtics

9. Bolcat de dades arqueològiques en SIG

1. Importació de punts associats a bases de dades semàntiques
2. Importació d'altres estructures associades a bases de dades espacials

10. Anàlisi

PRÀCTICA DE CAMP

S'ha programat una sortida / pràctica de camp al Bosc de Viròs, durant el mes de novembre.

Metodologia

- Visites a territoris d'estudi, museus i jaciments.
- Lectura comprensiva de textos i interpretació de cartografies, gràfics, taules i documents arqueològics.
- Realització de ressenyes, treballs i comentaris analítics, individuals i en grup.
- Estudi personal.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes Teòriques	30	1,2	1, 8, 12
Pràctiques d'aula i seminaris	5	0,2	1, 5, 9, 13
Pràctiques de camp	5	0,2	1, 6, 7, 9, 12
Tipus: Supervisades			
Tutories	20	0,8	11, 12
Tipus: Autònomes			
Estudi dels materials del curs	60	2,4	3, 8
Realitzar les activitats d'avaluació continuada	13,5	0,54	2, 4, 5, 9, 10, 11, 13

Avaluació

30% Examen. Aquest examen es realitzarà amb l'ajuda de tots els materials que l'estudiant vulgui portar a l'aula (apunts, articles, etc.).

30 % Ressenyes i treballs escrits.

30 % Treballs pràctics i activitats realitzades als Seminaris.

10 % Participació a classe.

Es reavaluaran les activitats d'avaluació entregades en els terminis establerts pel professor/a de l'assignatura; en cap cas es podrà presentar un exercici per primera vegada durant el període de reavaluació. La participació, assistència i progressió no es reavaluen.

Es considerarà un alumne com a "no presentat" si ha lliurat menys del 60% de les evidències

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Comentaris de Textes i Documents gràfics	30	10	0,4	1, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 13
Examen	30	1,5	0,06	1, 2, 3, 8
Participació a classe	10	0	0	2, 8, 12
Treball pràctic resultat dels seminaris	30	5	0,2	5, 9, 10, 13

Bibliografia

Bibliografia comentada: És molt convenient que els estudiants utilitzin la bibliografia com un instrument a l'abast per assolir un coneixement global dels continguts i ser capaços de plantejar i desenvolupar qualsevol tema o apartat d'ampliació.

PREHISTÒRIA

Amado, X. (1997). "La aplicación del GPS a la arqueología". *Trabajos de Prehistoria*, 54(1): 155-165.

Augé, O.; Gassiot, E.; Pélachs, A. (2012). "La producció de ferro a la protohistòria i època romana al Pallars Sobirà. L'exemple del Bosc de Virós a la Vall Ferrera". A DD. AA. *Bosc de Ferro. Actes de les Primeres Jornades de Recerca i Desenvolupament de la Vall Ferrera*. Tremp: Garsineu. Pp. 9 -40.

Baena, J.; Blasco, C.; Quesada, F. (eds.) (1997). *Los SIG y el Análisis espacial en Arqueología*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid.

Berger, J. F. (dir). (2005). ***Temps et espaces de l'homme et société : analyses et modèles spatiaux en archéologie : actes des recontres, 21-23 octobre 2004***. Antibes : APDCA.

Binford, L. W. (1982). "The Archaeology of Place". *Journal of Anthropological Archaeology* 1, 5-31.

Conolly, J. i Lake, M. (2009) *Sistemas de información geográfica aplicada a la arqueología*. Barcelona: Bellaterra arqueología.

Criado, F. (1999). *Del terreno al espacio planteamientos y perspectivas para la arqueología del paisaje*. Santiago de Compostela : Grupo de Investigación en Arqueología del Paisaje. Universidade de Santiago de Compostela

Davidson, I.; Bailey, G. N. (1984). "Los yacimientos, sus territorios de explotación y la topografía". *Boletín del Museo Arqueológico Nacional*, 2(1): 25-43.

Ejarque, A.; Miras, Y.; Riera, S.; Palet, J.M.; Orengo, H.A. (2010). "Testing microregional variability in the Holocene shaping of high mountain cultural landscapes: a palaeoenvironmental case-study in the Eastern Pyrenees". *Journal of Archaeological Science*, 37, 1468-1479

García Luján, L. (2005). *Introducción al Reconocimiento y Análisis Arqueológico del Territorio*. Barcelona: Ariel.

Gassiot, E., Pélachs, A., Bal, M.C., García, V., Julià, R., Rodríguez-Antón, D. i Astrou, A. Ch. (2010). "Dynamiques des activités anthropiques sur un milieu montagnard dans les pyrénéennes occidentales catalanes

pendant la période de la préhistoire: une approche multidisciplinaire.", *Archéologie de la Montagne Européenne*, Bibliothèque d'Archéologie de la Méditerranéenne et Africaine - 4, Errance, Paris, 33-43.

Grau, I. (ed) (2006). *La Aplicación de los SIG en la arqueología del paisaje*. San Vicente del Raspeig, Universidad de Alicante

Howard, P. (2006). ***Archaeological surveying and mapping: recording and depicting the landscape***. New York: Routledge.

Jarman, M. R.; Vita-Finzi, C.; Higgs, E. S. (1972). "Site catchment analysis in archaeology". A: Ucko, P.; Tringham, T.; Dimbleby, C. (eds.). *Man, Settlement and Urbanism*. Londres: Duckworth, pp. 61-66.

Le Couédic M. (2012). Modéliser les pratiques pastorales d'altitude dans la longue durée, *Cybergeo: European Journal of Geography, Systèmes, Modélisation, Géostatistique* [en ligne], <http://cybergeo.revues.org/25123>

Lock, G.; Molyneaux, B. L. (eds) (2006). *Confronting scale in archaeology : issues of theory and practice*. New York : Springer.

Pasquinucci, M.; Trement, F. (eds.) (2000). ***Non-destructive techniques applied to landscape archaeology*** . Oxford: Oxbow.

Pleiner, R. (2000): *Iron in Archaeology. The European Bloomery Smelters*, Praha: Archeologicky Ústav Av Cr.

Santos, M. (2000). *La naturaleza del espacio*. Barcelona: Ariel.

Soriano, J. M.; Mendizábal, E.; Pélachs, A., Pérez, R.; Gassiot, E. (2010). "Per què el paisatge és com és?". *Portarró* 27: 4- 7.

Vita-Finzi, C.; Higgs, E. S. (1970). "Prehistoric economy in the Mount Carmel area of Palestine: site catchment analysis". *Proceedings of the prehistoric Society*, 36: 1-37.

MON ANTIC

ARIÑO, E., GURT, J.M., PALET, J.M., *El pasado presente. Arqueología de los paisajes en la Hispania Romana*, Barcelona 2003.

CLAVEL-LÉVÊQUE, M. (Ed.), 2000, *Atlas Historique des Cadastres d'Europe I*, Bruselas.

CLAVEL-LÉVÊQUE, M., OREJAS, A., (Ed.), 2002, *Atlas Historique des Cadastres d'Europe II*, Luxemburg.

Chouquer, G.-Favory, F. , 1991, *Les paysages de l'antiquité. Terres et cadastres de l'Occident romain*, París.

Chouquer, G.-Favory, F. , 2001, *L'arpentage romain*, Ed. Errance, Paris.

FAIRCLOUGH, G., MOLLER, P.G., 2008, *Landscape as Heritage. The management and protection of Landscape in Europe*, Action Cost A27. Berna.

LOPEZ, P., 1994, *Laeconomía política de los romanos. La ciudad romana ideal. El territorio*. Santiago de Compostela.

ÑACO, T., OLESTI, O., PRIETO, A., (eds.), 2000, *Anàlisis paleoambientals i estudi del territori*, Barcelona.

OLESTI, O. (2014), *Paisajes de la Hispania Romana: la explotación de los territorios del Imperio*. Ed. DStoria (hi ha 4 exemplars a la biblioteca UAB).

OREJAS, A., (1991), *Arqueología del paisaje: historia, problemas y*

perspectivas Archivo español de arqueología, ISSN 0066-6742, Vol. 64, N° 163-164, 1991, pags. 191-230.

(1995) Arqueología del paisaje: de la reflexión a la planificación, Archivo español de arqueología, ISSN 0066-6742, Vol. 68, N° 171-172, 1995, pags. 215-224

(1998) El estudio del paisaje: visiones desde la arqueología, Arqueología espacial, ISSN 1136-8195, N° 19-20, 1998, pags. 9-20

(2006), Arqueología de los paisajes agrarios e historia rural. Arqueología espacial, ISSN 1136-8195, N° 26, 2006 (Ejemplar dedicado a: Arqueología espacial: espacios agrarios), pags. 7-19.

OREJAS, A. MATTINGLY, D., CLAVEL-LÉVEQUE, M., (2009), *From present topast through landscape*, Action Cost A27. Madrid.